

[10] Ressenya

La ressenya, eina de comunicació

QUÈ ÉS UNA RESSENYA

La ressenya és un text que presenta informació i valoració crítica de llibres, articles, treballs o altre tipus de creacions (investigacions, cinema, teatre...). En l'àmbit acadèmic, **el procediment de ressenyar obres persegueix tres objectius fonamentals**: comprendre el text, analitzar-lo en profunditat i valorar-ne la importància en relació amb una producció bibliogràfica àmplia.

Ampliació de continguts

Un altre àmbit on s'elaboren i es consumeixen ressenyes és el periodístic. La majoria de diaris i revistes tenen seccions de cultura en què, en ben poques ratlles, s'informa el lector de l'aparició d'una novetat editorial i de l'interès que pot tenir llegir-la i, en darrer terme, comprar-la. La diferència entre la ressenya de premsa i l'acadèmica la determina la situació comunicativa: la personalitat de l'emissor (crític literari o professor universitari) i el lector a qui s'adreça (divers o pertanyent a la comunitat universitària).

L'elaboració de ressenyes a la universitat constitueix un **instrument d'aprenentatge i d'avaluació imprescindible**. Com a instrument d'aprenentatge, la redacció de ressenyes proporciona a l'estudiant una metodologia per afrontar la lectura, la comprensió i l'assimilació de textos vinculats a una matèria. Com a instrument d'avaluació, permet al professor avaluar la comprensió i l'anàlisi crítica d'aquests textos. En aquest cas, la ressenya equival a un petit assaig crític en el qual l'estudiant, a més de sintetitzar el contingut de l'obra, ha de ser capaç d'emetre un judici crític i situar-la dins un panorama bibliogràfic més ampli.

A més d'aquesta funció formativa, **les ressenyes tenen un paper clau en la comunicació científica** i apareixen publicades en revistes especialitzades. Aquest tipus de ressenyes les solen escriure experts qualificats per emetre judicis crítics per invitació de l'editor de la revista. Tenen per objectiu emmarcar el text que es comenta dins la producció bibliogràfica d'una especialitat. No se sotmeten a restriccions d'espai tan estrictes com les ressenyes que apareixen a la premsa i solen constar d'un aparell analític consistent.

Exemple

Les revistes *Enrahonar*, *Faventia* o *Papers*, que es publiquen des de les facultats de la Universitat Autònoma de Barcelona, són exemples de revistes que incorporen ressenyes acadèmiques. Estan disponibles també en versió digital.

La ressenya, com a text acadèmic, ha de permetre al professor determinar si l'estudiant ha llegit i ha entès el text de base i si és capaç d'analitzar-lo i situar-lo en una producció editorial determinada.

LA RESSENYA COM A ACTE COMUNICATIU

La ressenya és un instrument de comunicació entre dues o més persones i **no pot entendre's deslligada d'un context**, és a dir, al marge d'un espai, un temps, un àmbit i uns interlocutors. En un sentit ampli, el context comprèn totes aquelles circumstàncies físiques i culturals que envolten l'elaboració del text.

Ampliació de continguts

L'anàlisi del context permetrà encarar la redacció d'una ressenya i aclarir aspectes com el paper i la posició de qui escriu, saber que escriu en un moment determinat, en un àmbit concret (personal, mitjans de comunicació, acadèmic o literari) i pensant en uns lectors determinats (un amic, un professor, el lector d'una determinada publicació, etc...).

L'anàlisi del context suposa **considerar el perfil del destinatari**. Conèixer les seves expectatives, interessos o coneixements proporciona pistes efectives per prendre decisions i resoldre satisfactòriament les diferents tasques de composició, com ara seleccionar la informació que cal incloure o ometre, decidir una estructura i ordenació de les idees adequada, enfocar el tema i decidir un punt de vista o seleccionar el llenguatge més o menys especialitzat que convé utilitzar.

Una ressenya eficaç hauria d' **establir un "diàleg imaginari" amb el lector** i respondre les preguntes que li faria si la comunicació fos cara a cara. De vegades es coneix personalment el destinatari, com sol passar quan és el professor qui encarrega la ressenya als alumnes. Probablement, el que el professor espera és que la ressenya permeti jutjar l'aprenentatge d'alguns elements específics. A l'hora d'escriure-la, cal tenir-ho en compte a fi elaborar un text adequat a aquestes expectatives. Si no es coneix personalment el lector, cal imaginar-lo i construir-ne una mena de "retrat robot" tan acurat com es pugui.

Ampliació de continguts

Hi ha diversos mecanismes que contribueixen a seleccionar el lector. Una ressenya que utilitzi terminologia especialitzada o que doni per coneguda una determinada informació serà intel·ligible per a experts, però resultarà incomprendible per als lectors que desconeixin la matèria. Per exemple, en decidir quina informació inclourà i quina considerarà coneguda, l'autor de la ressenya pressuposarà uns coneixements determinats en el seu lector, una informació compartida entre tots dos. Si el lector desconeix alguns conceptes o termes que apareixen en el text, agrairà que l'autor ho tingui en compte i els expliqui. O al contrari, pot passar també que la ressenya s'estengui en conceptes coneguts i el lector senti menystinguda la seva capacitat.

En l'anàlisi del context, cal no oblidar que **no hi ha ressenya sense autor, ni autor sense presa de posició**. De fet, la ressenya està lligada al subjecte que l'escriu i a la posició que pren respecte a l'obra de base, respecte al lector a qui s'adreça i respecte al context que envolta la producció de la ressenya. La manera de situar-se en relació amb tots aquests paràmetres determinarà l'elecció d'una manera de dir, que suggerirà en el lector una manera de ser. Així, l'autor pot presentar-se com a neòfit, especialista en el tema, estudiant o crític professional. Pot optar entre expressar des de les primeres ratlles el seu entusiasme o el seu desencís per la lectura que comenta o evitar pronunciar-se d'entrada i posposar el judici fins al final. Fins i tot pot decidir si estableix una determinada relació (de complicitat, d'alliçonament...) amb el lector o no.

Exemple

La següent ressenya permet analitzar la personalitat de l'autor.

LUCAS MARÍN, Antonio

La nueva sociedad de la información. Una perspectiva desde Silicon Valley.
Madrid:Trotta, 2000, 173 p.

Cada vegada que trobo un llibre que intenta explicar els canvis socials d'aquest traspàs de mil·lenni, m'aboco a fer-ne una lectura apassionada a la recerca de reflexions o dades de primera mà. Però a Espanya, la producció científica al voltant del fenomen Internet encara és en una etapa molt preliminar. La proposta d'Antonio Lucas Marín ha contribuït a ratificar la meva frustració: és una correcta aproximació al concepte *societat de la informació*, però la introducció promet una profunditat d'anàlisi que no satisfan les planes següents.

L'autor d'aquesta ressenya fa explícita la manera com ha decidit presentar-se: en primera persona i com a entusiasta del tema principal del llibre que comenta: "Cada vegada que trobo [...] m'aboco a fer-ne una lectura apassionada a la recerca de reflexions o dades de primera mà". El to que ha triat és dinàmic i apassionat i expressa amb desimboltura la seva actitud de "frustració".

Conèixer els criteris amb què el professor avaluarà el text ajuda l'alumne a seleccionar l'enfocament de l'escrit i la informació que ha d'incloure-hi.

CARACTERÍSTIQUES DE LA RESSENYA EFICAÇ

Una ressenya conté informació sobre diferents aspectes de l'obra que comenta, relacionada amb la seva aparició, la trajectòria de l'autor, el contingut, les novetats que incorpora respecte a la resta de bibliografia, l'organització del material, etc. Tots aquests elements temàtics són característics de la ressenya. La limitació d'espai obliga a no malgastar-lo amb paràgrafs inútils i, en conseqüència, a assegurar-se que es diu tot allò que cal dir.

Un dels reptes que haurà de superar l'autor és **seleccionar la informació rellevant en relació amb el discurs que està construint**. Que encerti en aquesta decisió dependrà sobretot de la rigorositat amb què analitzi els elements que intervenen en

la situació comunicativa: propòsit de l'autor, context i expectatives dels lectors. La seva capacitat discursiva es demostrarà en la seva habilitat per triar la informació rellevant en cada cas.

Exemple

Un bon exemple seria aquella situació en què un professor encarrega als alumnes que elaborin una ressenya sobre una obra que incideixi en dos aspectes: la contextualització de l'obra i la descripció del contingut. Si l'alumne decideix dedicar la meitat de la ressenya a explicar la biografia de l'autor o a comparar aquella obra amb una altra, el més probable és que el resultat sigui un text poc eficaç, perquè en la selecció de la informació l'autor no ha tingut en compte les expectatives del lector.

Si bé captar l'atenció del lector és el repte més important que han de superar les ressenyes destinades a l'àmbit periodístic, no passa el mateix amb les que s'elaboren en l'acadèmic. Una ressenya acadèmica pot estar molt ben construïda sense que l'interès hi tingui res a veure. No obstant això, l'eficàcia comunicativa de qualsevol text es basa també en **la capacitat per interessar el lector**. Aquest interès es desvetlla no només aportant informació rellevant, sinó també presentant-la de manera persuasiva. Actuen en aquest sentit la introducció d'elements de credibilitat —és a dir, referències a les fonts que avalen la informació—, la selecció d'un llenguatge que permeti una lectura fluida i faciliti la comprensió i l'ús de recursos persuasius.

Exemple

El fragment que hi ha a continuació correspon a una ressenya del llibre *El periodismo herido*, de José Manuel de Pablos Coello. L'autora de la ressenya, amb l'orientació del seu discurs, vol crear un clima favorable que predisposi els lectors a deixar-se convèncer per la seva argumentació. Per aconseguir-ho, comença establint un terreny compartit amb el lector. La retòrica clàssica anomena *captatio benevolentiae* aquest tema que apareix al principi o al final de la composició, amb el qual l'autor busca l'acolliment benèvol del lector.

A todos nos gusta que nuestros ídolos no nos defrauden, que aquél o aquélla que ha gozado de nuestros favores en una época siga comportándose como cuando le conocimos, y que el objeto de nuestra devoción no dé muestras de flaquezas y miserias propias de los otros seres, mucho más inferiores a nuestros ojos. Es un deseo legítimo, comprensible..., pero pueril e ingenuo, que revela la inmadurez de quien no está dispuesto a aceptar que las cosas cambien.

Este preámbulo viene a cuento de la lectura del texto *El periodismo herido*, libro de bello y atrevido título del catedrático de periodismo de la Universidad de la Laguna (Tenerife) José Manuel de Pablos Coello. Digo *atrevido* por la gravedad a que nos remite tal enunciado, que fue barajado, sin embargo, por el autor entre otras varias posibilidades, algunas incluso contradictorias, y todas ellas con un cierto tono apocalíptico.

JUANA GALLEGO

La ressenya és un text profundament vinculat a **l'actualitat**, tant si l'obra que comenta és una novetat editorial com si es tracta d'un clàssic. En realitat, la majoria de les ressenyes que es publiquen a la premsa i a les revistes especialitzades tenen per

funció informar sobre novetats editorials, que l'autor haurà de valorar en la justa mesura i situar dins d'una producció bibliogràfica àmplia. I per aconseguir-ho, són factors essencials el moment en què apareix l'obra i el grau de controvèrsia que provoca.

Tot i que la tirania del mercat editorial no afecta les ressenyes que elaboren els estudiants —poques vegades el text que hauran de llegir i analitzar és una novetat—, l'actualitat també hi hauria de tenir un paper. D'una manera o una altra, s'espera que l'estudiant avaluï la vigència del text que comenta i estableixi l'interès que pot tenir per a uns lectors actuals. Cada nova lectura, pel fet de produir-se en un moment històric diferent, proporciona un nou sentit al text, que caldrà captar i explicitar en el comentari.

Exemple

El fragment següent correspon a una ressenya de premsa sobre la reedició d'un clàssic. Fixeu-vos com l'autor s'esforça a posar de manifest la vigència de l'obra.

La reedició de *Marines i boscatges* (Edicions 62, 2004), dins la Nova Biblioteca Selecta, és una nova oportunitat d'acostar-nos a la figura de Joaquim Ruyra, un autor massa oblidat —malgrat les commemoracions diverses de l'any passat— i que, tanmateix, sempre val la pena de llegir o de rellegir, perquè es tracta d'un clàssic. D'un autor la lectura del qual no es pot pas abandonar, un cop començada, per diverses raons, principalment perquè es tracta d'un professional escrupolós de l'escriptura amb un estil molt treballat, esmaltat d'imatges de gran força i expressivitat, originals sempre, poètiques sovint. I de comparacions de característiques semblants; la seva lectura, doncs, s'ha de paladejar com quan mengem un plat que ens sorprèn per la seva innovació.

De fet, el mateix Ruyra va destacar: "Certament, o sóc poeta o no sóc res". Esmentem un parell d'exemples dels molts que podríem citar, la d'una imatge que sembla ben bé la d'un personal pintor simbolista, tenint en compte la relació estreta existent entre pintura i escriptura: "El sol des de darrere d'una boirina rovellada deixava caure, a tall de rosses pestanyes d'un ull que s'acodorm, la serrellada dels seus raigs, que cobria tot el Montseny. El cel començava a verdejar". I la d'una concisa i eficaç comparació: "Tota la vila sonava com un gran instrument musical tocat per un boix".

C. ARNAU

Una ressenya no ha de ser una disquisició motivada pel llibre. En l'espai limitat de la ressenya no hi caben excessives digressions.

5

Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de Girona, Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili, Universitat Oberta de Catalunya i Universitat de Vic), que han dirigit els serveis lingüístics de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Argumenta ha tingut el suport de la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Educació i Universitats i la col·laboració de la Secretaria de Política Lingüística del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya.

La unitat 10 d'Argumenta ha estat elaborada per Conxita Golanó Fornells. L'edició d'aquesta unitat s'ha tancat al setembre de 2006.

Si voleu citar aquest material podeu fer-ho de la manera següent:

Serveis lingüístics de la UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC, UVIC. *Argumenta* [en línia]. Barcelona: setembre 2006 [Data de consulta: dd-mm-aa]. Unitat 10. He d'escriure una ressenya. Disponible a: <<http://www.uab.cat/servei-llengues>>.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

